

Fotballens vugge i Norge. Maleriet viser i første rekke Uranienborg kirke en fin vinterdag, enten rett før eller rett etter vigslingen i desember 1886. Bak kirken ser man så vidt den splitter nye Uranienborg skole. Bak det lave tregjerdet i høyre forkant ser man derimot Norges første fotballplass: Holteløkken.

MALERI AV UKJENT KUNSTNER

Da østkanten erobret fotballen

Fotballsporten i hovedstaden (og i Norge) fikk sin spede begynnelse på vestkanten av Kristiania fra midten av 1880-tallet. Men etter hvert som sporten vokste i popularitet fikk den også et solid fotfeste øst for Akerselva. Fra begynnelsen av 1910-tallet ble det dannet klubber i nesten hvert strøk, hver gate og noen ganger lag fra én enkelt bygård. Engasjementet var enormt. Men de måtte føre en hard kamp for å få innpass på byens få egnede baner.

Det var på Holteløkken det første avsparket i en offisiell kamp ble tatt 7. oktober 1886. Norges første fotballklubb, Kristiania Footballclub (KFC), spilte mot militærlaget til den Engelske eskadre som var på et stortilt besøk i byen. Holteløkken var en naturlig flat og tom løkke som lå rett over Holtegaten fra Uranienborg skole og Uranienborg kirke som begge ble åpnet samme år. KFC vant den første kampen 3-0, men tapte den neste, som ble avvirket dagen etter, 0-3 da engelskmennene hadde fulltallig lag. Flere tusen mennesker hadde samlet seg rundt banen til begge kampene og de aller fleste fikk sett fotballsporten i utfoldelse for aller første gang.

Men interessen for fotballen skulle dabbe betraktelig i årene som fulgte. Få nye lag ble stiftet og det manglet totalt fullverdige baner for sporten. KFC møtte det nystiftede laget Spring

til de første kampene mellom norske lag i 1887, begge utsprunget fra Aars og Voss' skole som lå der hvor SAS Hotellet ligger nå ved Slottsparken. Men fra 26. august 1888 kommer plutselig Oslo Footballclub på banen, byens første østkantlag fra nåværende Gamlebyen, et lag som skulle vise seg levedyktig. Når både Spring og KFC legger fotballschoene på hylla beskriver Aftenposten 12. mai 1890 at Oslo

Oslo Footballclub.
Møde Søndag den 11 November kl. 5½.

Annonse for Oslo Footballclub, fra Morgenbladet 9. november 1888.

er den eneste gjenværende fotballklubben i byen: «Da Oslo Fodballclub nærmest omslutter de østlige Bydele, besluttet man at nedsatte en Komite

for at ordne alt til Dannelsen af en ny Klub for de centrale og vestlige Bydele...»

Men utover på 1890-tallet var fotballen en marginal sport i Kristiania og omegn, selv om Oslo Footballclub og tre andre lag, Gaa Paa fra Frogner, Grane fra Nordstrand og et nystiftet Spring-lag dannet en liten Centralforening for sporten. Men denne varte kun en kort sesong i 1896. Samme år ble derimot Idrætsforeningen Lyn stiftet av elever ved Kristiania Borger- og Realskole som seks år senere var voksne nok til å gå i spissen for å danne Norges Fotballforbund i 1902. Nå skulle en tro at fotballen skulle blomstre, men nærmest det motsatte skjedde. Spring, en av de opprinnelige klubbene i forbundet, la ned virksomheten senere samme år. Den tredje (og siste) initiativtageren bak NFF var Grane, men de skulle gi

seg tre år senere (men ble historiens første «Norgesmester» i 1902). I årene fra 1886 hadde utviklingen nærmest stått på stedet hvil.

Men i 1903 gikk forbundet sammen med Akademisk Fodboldklub og dannet det første skolemesterskapet i Kristiania. Åtte skoler deltok og Handelsgymnasiet vant. Man så raskt at dette kunne bli en stor pådriver for rekrutteringen til fotballen og i årene som fulgte ble det arrangert flere mesterskap på både gymnas og middelskolenivå (senere også for folkeskolene). Mannen som scorte Norges aller første landslagsmål i 1908, Norman Minotti Bøhn, hadde tre år tidligere vunnet Kristiania-mesterskapet med Den 3-aarige Kommunale Middelskole på Hammersborg.

Med solid drahjelp fra engasjerte elever ved skolene ble flere klubber stiftet frem mot 1910, mest fra vestkanten av byen som Mercantile, Viking, Frigg, Ready, Pil, Norrøna og Trygg. Men også noen lengre øst, som holdt til på Kuba: Mjølner og Rask. Disse to fikk derimot et kortvarig liv. De beste klubbene i byen holdt til på vestkanten der Mercantile og Lyn tok for seg i både kretsmeisterskap og Norgesmeisterskap. Det var også på vestkanten de to eneste banene lå:

Frogner (som oftest kun benevnt som Stadion) og Bislet.

Men så begynte østkanten å våkne for alvor. I 1910 ble Sportsklubben Freidig stiftet på selveste 17. mai. Og de kom med i kretsen året etter, men da under et annet navn: Sportsklubben af 1910. De kom fra Rodeløkka ned Trondheimsveien mot Lakkegata skole. Denne klubben ble østkantens første representant i A-klassen, men det skjedde først i 1916.

Men det var ikke bare på Rodeløkka det begynte å krible. Fra 1910 og i et tiår fremover eksploderte det i antall nye klubber øst for Akerselva, ofte stiftet som rene gutteklubber. Lag som Olymp, Greif/Oslo Ballklub, Brand, Ragnulf, Royal, Ulf, Union, Rapid, Snøgg, Storm, Noreg, Felix, Sport, Svalen, Frøy, Herta, Tiger, Ravn, Torild og Match skulle alle få forholdsvis korte liv, mye basert på at de ikke kom med i Kristiania Fotballkrets. Der var det få klubber som kom med, særlig fra arbeidermiljøene på østkanten. Selv Spring, som ble stiftet 29. juli 1913 (det fjerde laget som ble stiftet med dette navnet i Kristiania), fikk ikke innpass. Året etter skiftet de navn til Vaalerengen Idrætsforening (VIF), men plass i kretsen fikk de ikke. Et stort argument mot utvidelse i 1913-1914 var at Frogner Stadi-

on skulle flyttes (pga. den enorme Norges Jubileumsutstilling som skulle åpne 15. mai 1914) og at man i denne perioden kun hadde en uferdig Bislet Idrettsplass som nærmest fullgod arena. Men østkantfotballen ga seg ikke og den 3. juni 1914 stiftet de en egen krets: Kristiania & Omegn Sammen-sluttede Fotballklubber (K&OSF).

Logoen til K&OSF som ble benyttet 1916-1917.

VIF fikk med seg bl.a. disse klubbene til serien: Strong og B.14 (som slo seg sammen til Grüner i 1952), Ørn, Star (som ble til Manglerud/Star i 1964), Stabæk IF, Frem 1914 og Gjøa. Ørn vant og fikk som premie å rykke inn i fotballkretsen der Fredensborg-laget måtte skifte navn, til Kristiania Kameratene.

Men kretsen så på K&OSF som en stor hemsko da de fikk anledning av kommunen til å spille på de samme banene som dem, som Bislet og Dæ-

Den store «hjemmebanen» til AIF og arbeiderbevegelsen. Dælenengen Idrettsplass 11. mai 1935. Spartacus feirer 15 år med en turnering hvor de møter Sterling, Sprint (fra Moss) og finske Tampareen Pallo-Veikot.

UKJENT FOTOGRAF

lenengen. Banemangelen var enorm sett i forhold til antall klubber. Men med K&OSF fikk østkantfotballen for alvor gjennomslag og de ga seg ikke. Serien fortsatte i tre sesonger til der B.14 vant i 1915, VIF i 1916 og Strong i 1917.

Samtidig, i kretsen, ble Kristiania Ballklubb stiftet 1. januar 1915 etter at Njord (fra Bjølsen) og Oslo Fotballklubb slo seg sammen. Ti år senere skulle denne klubben slå seg sammen med det forhenværende K&OSF-laget Frem 1914 under nytt navn: Skeid.

Fra sesongen 1918 kom kretsen og K&OSF til enighet. Østkantklubbene kunne rykke inn i C-klassen i kretsen utenom de tre beste: Strong, B. 14 og Noreg. De gikk rett inn i B. Oslofotballen var samlet, og østkantklubbene hadde fått mye større innflytelse.

Mye av grunnen til sammenslåingen var også at det ble åpnet en ny flott bane på østkanten som skulle bli særdeles flittig brukt, helt opp til vår tid. Den første sosial-demokratiske ordføreren i Kristiania var Carl Jepsen og han fikk bl.a. i sitt første arbeidsår oppgavene med å åpne både

Sannerbrua og Dælenengen Idrettsplass i 1917, sistnevnte ble innviet 25. februar. Der Sannerbrua skulle bli en viktig forbindelse mellom øst og vest ble Dælenengen det samme, for all mulig slags idrett, fotball inkludert.

Men fotballsportens popularitet bare fortsatte å vokse. Klubbene

duknet opp overalt i byen, særlig i øst. I 1921 var trykket så stort at kretsen opprettet en prøveklasse, en D-klasse. Der slapp de inn hele 25 klubber! Men serien var kort. Gruppene var på 3 lag og hvis du ikke vant ble det ikke flere kamper. Dette syntes mange selvsagt var for dårlig og flere klubber falt fra.

Men særlig ett lag skulle gjøre det særdeles godt: Dæhlenengen Ski- og Ballklubb, en klubb som ble stiftet i 1916 som en gutteklubb et steinkast rett nord for idrettsplassen. De skulle gå hele veien fra D til A-klassen og var en hårsbredd unna å bli Oslomester i 1930.

Men nye utfordringer skulle dukke opp i tiden etter første verdenskrig. Kommunismen var i sterk vekst og den 19. april 1920 ble Idrettslaget Spartacus stiftet som ga grobunn for at idretten i hele nasjonen etter hvert ble delt i to leirer, med en høy politisk vegg mellom seg. Første punkt i Spartacus lov var: «Foreningens formaal er at fremme idrettens utbredelse blandt medlemmene samt ved møter, sammenkomster, at virke for kommunismens utbredelse blandt idrettsfolkene.»

I 1922 ble Arbeidernes Idrettsopposisjon dannet som i 1923 ble til den nye fotballkretsen Kristiania og Omegns fotball-liga. Flere nye lag

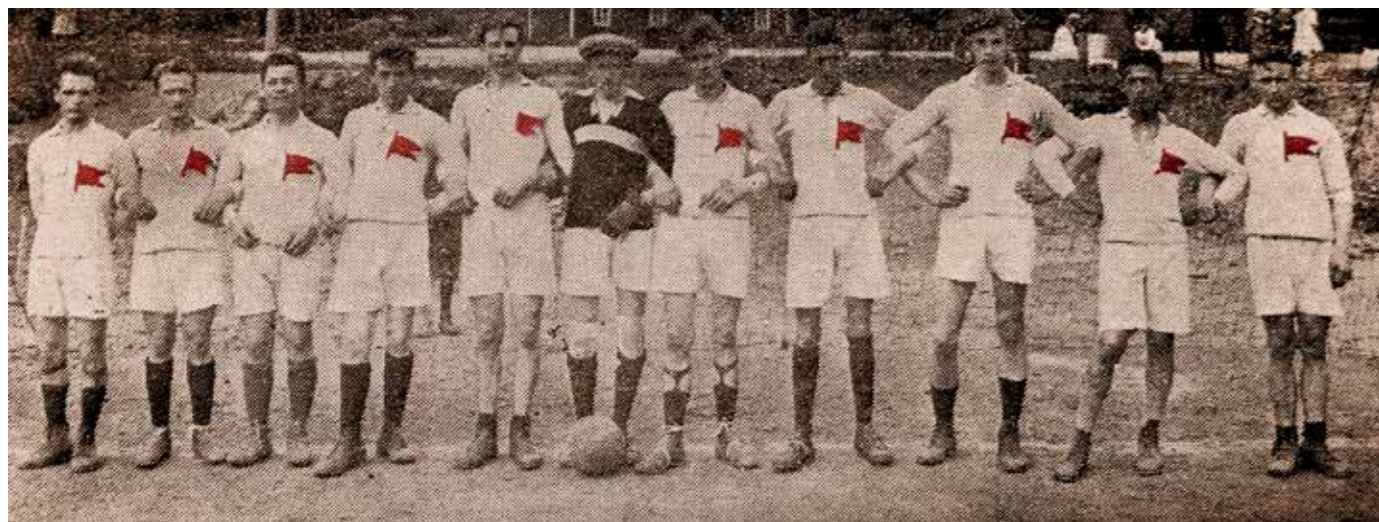
så her dagens lys bl.a. Sportsklubben Lynild som var et resultat av at to bygårdsklubber hadde slått seg sammen et par år tidligere: Sportsklubben Steam fra Thorvald Meyers gate 85 og gutteklubben Hauken fra Jens Bjelkes gate 37/39. Lynild vant denne turneringen og ligaen skulle arrangeres også i 1924 med Jordal IF som vinner. 9. juni samme år ble også Arbeidernes Idrettsforening (AIF) stiftet og idretten i Norge ble offisielt to-delt. Klubber i det ene forbundet fikk ikke (eller ville ikke) møte hverandre i kamp selv om de var nære naboklubber i bybildet.

«AIF er dannet på klassekampens grunn og samarbeider med de øvrige faglige og politiske organisasjoner der har samme mål: Arbeiderklassens frigjørelse.» Oscar Hansen, formann, AIF i Arbeideridrett nummer 23, 1 årg, 1926.

Fra sesongen 1925 skiftet ligaen navn til Arbeidernes Fotballkrets og i den første sesongen jevnstilte de alle

lagene på ett og samme nivå, 27 lag fordelt på 5 puljer. Men det var ikke et Oslo-lag som vant! Slemmestad IF, et tidligere borgerlig og erfarent lag, skulle i 5 år nærmest dominere kretskampene i Oslo som utenbys gjester. Slemmestad var derimot ikke det eneste laget som hoppet av fra den borgerlige side. I Oslo skulle lag som Sleipner, Ila og Tøyen-klubbene Varden og Sterling søke bedre forhold innen AIF. Sistnevnte skulle også bli det mestvinnende arbeiderlaget i byen før andre verdenskrig. Men i begynnelsen slapp AIF-lagene sjelden til på de store banene i byen, men på den lille Klosterengen, mellom Botsen og Jordal, fikk de boltre seg fritt.

«Klosterengen Idrettsplass er denne sesong helt overlatt arbeiderklubbene. De arbeidere som ikke vet hvilke fotballklubber de skal melde sig inn i kan bare gaa til Klosterengen en aften saa vil de snart finne kamerater med hvem de kan spille fotball!» – Norges Kommunistblad, onsdag 14. mai 1924.

Spartacus anno 1921. «Drakten skal være hvit med rødt flagg på brystet.» Sitat og fotografi fra «Idrettslaget Spartacus 15 års jubileumsberetning», 1935.

UKJENT FOTOGRAF

Lars Martinsen
 En av de norske fotballspillere som i år har vært mest omtalnet og mest i forgrunnen, er Strongs høire back Lars Martinsen, som også er en god løper. Martinsen var en meget sterk kandidat til landslaget, og han har også vært med på bylaget som slo Göteborg og Brann i Oslo i pinsen. Martinsen er en meget hurtig fotballspiller og dertil en ballbehandler av rang. Man ser ham i ovenstående morsomme foto i tvekamp mot Göteborgs og Sveriges berømte Rydell.

TIEDEMANN'S
 Kvalitetsmerket
 for alt i Tobak
 fra 1778 til idag det beste av det beste

Lars Martinsen ble hedret med eget tobakkskort i 1930.

Hva så med østkantlagene som valgte å spille videre på den borgerlige side? En stor grunn til at VIF, Strong, Skeid og B. 14 ble værende var at dette var klubber som hadde blitt stiftet lenge før AIF og at de sportslig sett så seg tjent med å spille mot lag som Lyn, Trygg og Frigg. Men ofte var det press for at medlemmer i disse klubbene skulle hoppe av til AIF-klubber, noe flere også gjorde. Lars «Lasse» Martinsen, som var en av byens beste forsvarsspillere i Strong, ble derimot forvist fra klubben da han ble fengslet i ett år for å ha vært med på en grov utpressing av en bonde i Odalen. Etter løslatelsen meldte han seg inn i Sterling og ble fort landslagsmann for AIF. I 1936 fikk han lov til å vende tilbake til Strong hvor han briljerte såpass mye at han ble tatt ut på det borgerlige landslaget i noen kamper før krigen.

I perioden 1925 til 1936 utviklet arbeideridretten seg enormt og flere ønsket seg å spille mot borgerlig mot-

stand, for å vise hvem som var best. Det skulle de få! Men i 1936 skulle landslaget, med VIF-legenden Henry «Tippen» Johansen i spissen dra til Nazi-Tysland for å erobre en sensasjonell OL-bronsemedalje. I forkant av dette, på Vålerenga, var en av VIFs naboklubber på den andre siden klare i sin sak: «Ikke én fagorganisert, ikke én frihetselskende idrettsmann til det fascistiske paradesspill.» - Vedtak på medlemsmøte i Vaalerengen AIL, januar 1936.

Vaalerengen AIL var et forholdsvis godt fotballag med flere lokale cup-triumfer, men nådde aldri opp i A-klassen i AIF.

Men så, rett før stortingsvalget i oktober 1936, kom AIF og den

borgerlige Norges Landsforbund for Idrett til enighet om et forlik som et første forsiktig steg mot å slå sammen de to forbundene. Dagen før valget skulle VIF og Sagene IF (regjerende arbeidermester i Oslo) måle krefter på et fullstappet Bislet stadion. Ingen hadde sett en slik kamp, i 13 år hadde forbundene vært totalt adskilt. Da VIF-kapteinen Tippen håndhilste på Sagenes kaptein Leopold Krupp før kampen slo Bislet-brølet til for fullt. VIF vant kampen knepent, 1-0, men de første forsonende stegene hadde blitt tatt.

I årene før krigen ble det arrangert flerfoldige slike forlikskamper, ikke bare i Oslo, men over hele landet. Dette var populære kamper der klubbene kunne tjene gode penger. Men samtidig ble ikke forbundene slått sammen med det første. Forhandlingene dro ut i tid og ikke før nærmere 10 år etter kampen på Bislet, 11. februar 1946, ble idretts-Norge samlet til nåværende Norges Idrettsforbund.

En sund sjel
i et sunt legeme!

Et sunt legeme i
førsteklasses mannfolk-
klær fra spesialisten
STOR-KO-FA

Norges største utvalg i Herre- og Guttekonfeksjon
 Egen avdeling for måltagning. **STOR-KO-FA**
 Salg direkte fra spesialisten: Utsalg: Storgt. 7 II etasje (1 min. fra Stortorvet.)

En stor sponsor av fotballen i Oslo på 30-tallet: Stor-Ko-Fa, Storgatens Konfeksjonsfabrikk, i Storgata 7. Her en annonse fra 1937.

Forliksskam var et nyord i 1936. Annonser for noen slike fotballkamper i Oslo 1936-1939.

Det som er tydelig er at østkant-fotballen fikk et enormt oppsving i perioden 1920 og frem mot krigen. Ikke bare i AIF, men også på borgerlig side. Strong fra Grünerløkka ble bl.a. A-klasse-mester i 1929 mens VIF ble mestere i 1927 samt i 1932-1934. Og Skeid ble et av Norges beste lag mot slutten av 30-tallet og var i cupfinalene i 1939-40. Østkanten hadde erobret fotballen i Oslo.

Som en trist avslutning kan man nevne at nazistene gikk voldsomt frem mot klubbene under krigen, flere av dem ble tatt over og spillerne ble erstattet med norske nazister. Nazist-versjoner av Skeid, Lyn, Vika og Trygg tok over fotballbanene i byen der også nazistenes IL Bragd, et lag som de stiftet selv i 1941, skulle ta for seg.

I 1942 fengslet nazistene bl.a. to AIF-spillere som de sendte av gårde med DS Donau 26. november: Leopold Krupp (kapteinen på Sagene IF som møtte VIF i forliksskampen 6 år tidligere) og Salomon Lewenstein (målvakten til Spero, en arbeiderklubb fra Grünerløkka som ble krets-mester i 1931. Fra 1952 ble klubben en del av Grüner). De returnerte aldri til Oslo.

Snublesteinene til Leopold Krupp og Salomon Lewenstein finner man utenfor henholdsvis Gabels gate og Bjerregaards gate 29.
FOTO:

Gunnar Knutsen er utdannet innen film og har de siste 30 årene laget en mengde filmer, dokumentarer og musikkvideoer. I 2020 ga han ut sin første bok, om fotballen i Oslo før krigen: «Ikke akkurat ferie! Fericupen i Oslo 1923-1940».

Her er det litt tomt - finnes det ett fotballbilde til som kan passe?